

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Van mist naar caleidoscopisch panorama

Bespreking van

Anthony Bateman, Dennis Brown & Jonathan Pedder (2010). *Introduction to psychotherapy — An outline of psychodynamic principles and practice*. Hove: Routledge. ISBN 978 0 415 476 12 6, 338 pp., £ 21,50

JACQUES VAN HOOF

Toen ik enige tijd geleden op een landelijke bijeenkomst van A-opleiders psychiatrie peilde wie er van de vijftientig aanwezige opleiders zelf nog psychotherapeutische behandelingen uitvoerde, stak slechts één opleider zijn hand op. Ik kende deze opleider persoonlijk en wist dat hij doelde op gedragstherapeutische interventies, geen psychotherapie in psychodynamische zin dus.

De tijden veranderen sterk: de psychodynamische psychotherapie en zeker de klassieke psychoanalyse zijn in de verdrukking gekomen, niet alleen door de afnemende financiering maar vooral door de toenemende verwatering van concepten, principes en behandelingen. Het is dan ook goed nieuws dat in dit tijdsgewricht de puntjes op de i worden gezet door de heruitgave van de psychotherapieklassieker van Dennis Brown en Jonathan Pedder: *Introduction to psychotherapy — An outline of psychodynamic principles and practice*.

Dit boek is de vierde druk, een door Anthony Bateman gereviseerde versie van de tekst van genoemde auteurs, die inmiddels beiden zijn overleden. Tussen de derde en vierde druk is ruim tien jaar verstreken. Bateman heeft de intentie om vooral in te gaan op de relevante ontwikkelingen in deze laatste decade.

Het eerste deel van het boek beschrijft de

psychodynamische principes. Na de historische achtergrond van de psychodynamische psychotherapie komen achtereenvolgens aan de orde: het conflictconcept, onbewuste processen, angst en psychische pijn, afweermechanismen, motivationele driften en ontwikkelingsfasen. Ruim aandacht wordt vervolgens besteed aan het concept 'gehechtheid' en gehechtheidsstijlen.

Na een overzicht van de 'models of the mind' en de diverse tegenstellingen en overeenkomsten in de bijbehorende theorie, wordt het eerste deel afgesloten met het onderwerp 'de therapeutische relatie'. Op meesterlijke wijze weet de auteur in dit onderdeel een fraaie melange te creëren van wat eerder besproken is: de historische concepten en de meer recente theorieën en bevindingen uit het gehechtheidsonderzoek. Dit proces resulteert in de beschrijving en bespreking van het begrip 'mentalities', het stokpaardje van Bateman.

De kern van mentaliseren is 'holding mind in mind'. Dit houdt niet alleen in het kunnen nadenken over wat je zelf en wat de ander wil maar betreft ook fenomenen als reciprociteit, sensitiviteit, empathie, distantie en verantwoordelijkheid. De auteur grijpt in dit deel van het boek terug op de eerder besproken gehechtheidsstijlen en maakt vandaar uit een brug naar het volgende deel, over de psychodynamische praktijk. Hierin wordt eerst ingegaan op de praktijk van de individuele psychotherapie met de diverse elementen: relatie, communicatie, begrip en integratie. Diverse vormen van individuele therapie komen aan de orde.

Verhelderend is ook het daaropvolgende hoofdstuk over de niveaus van operatie: op welk niveau grijpt de interactie aan met een begripvolle vriend, met een hulpverlener in algemene zin of met een hulpverlener met specifieke psychotherapeutische expertise: duidelijk wordt uitgelegd hoe in een steeds breder kader wordt nagedacht over de wijze van communiceren.

Instructief is het hoofdstuk waarin de onderscheiden accenten beschreven wor-

den die in de loop van de geschiedenis gelegd zijn op enerzijds externe invloeden en anderzijds interne processen als pathogene factoren. Op geloofwaardige wijze introduceert de auteur ook hier weer het fenomeen 'gehechtheid' als metabegrip, teneinde helderheid te scheppen in de veelheid aan psychodynamische modellen. Via de beschrijving van de setting en de rol van respectievelijk patiënt en therapeut verbreedt de auteur het behandelperspectief naar groeps-, familie- en echtpaar-relatietherapie. Er wordt ook aandacht besteed aan de fenomenen sociotherapie, encounter, mindfulness, psychodrama, gestalt, bioenergetica, 'primal' therapie, hypnotherapie, neurolingvistisch programmeren, interpersoonlijke psychotherapie, cognitieve gedragstherapie en cognitieve analytische therapie. Niet alleen komen er dus psychodynamische behandelingen aan de orde maar ook andere vormen van therapie: de auteur wil graag compleet zijn en ook het grensgebied en de diverse overlappingen verkennen.

Omdat psychodynamische therapeuten claimen dat ze niet alleen symptomen kunnen behandelen maar ook veranderingen in de persoonlijkheid kunnen bewerkstelligen, wordt het laatste 'behandel'hoofdstuk besteed aan persoonlijkheidsstoornissen. De positieve effecten van 'mentalization-based treatment' en 'transference focused psychotherapy' komen uitgebreid aan de orde. Opmerkelijk is dat genoemde behandelingen wel vergeleken worden met dialectische gedragstherapie maar niet met schemagerichte behandelingen.

In het laatste hoofdstuk bespreekt de auteur de belangrijkste onderzoeksbevindingen betreffende therapie-effecten en niet te vergeten de belangrijkste methodologische hindernissen bij dit type onderzoek. Bateman zet hiermee een dappere stap: hij durft niet alleen de diverse psychodynamische theorieën te bespreken maar deze ook te (laten) toetsen conform de huidige wetenschappelijke standaarden. Hij laat daarmee ook zien hoe lastig het is om deze theorieën

om te zetten in toetsbare hypothesen. Het is mijn persoonlijke mening dat deze wijze van opereren de enige manier is om het psychoanalytische gedachtegoed — de diverse concepten, principes en behandelmethoden — niet verder te laten verwateren of te laten verdwijnen in de mist.

De revisie door Bateman van de klassieke tekst van Brown en Pedder kan dus in meerdere opzichten succesvol worden genoemd: de nieuwe ontwikkelingen zoals gehechtheidstheorie, de behandeling van persoonlijkheidsstoornissen en psychotherapeutisch-effectonderzoek worden adequaat geïntroduceerd. Door de beschrijving van 'de andere therapievormen' wordt helder wat de overeenkomsten en verschillen zijn met de meer psychodynamisch georiënteerde therapieën.

Het boek is helder en compact geschreven, het geeft een uitstekende beschrijving van de *state of the affairs*, pittig voor de opleiding en een verademing voor de meer ervaren collega's, die kunnen zien hoe je ook *to the point* kunt zijn in dit gebied dat snel mistig wordt maar door Bateman caleidoscopisch is gepresenteerd.

Postmoderne psychoanalyse

Bespreking van

.....
 Mark Leffert (2010). *Contemporary psychoanalytic foundations — Postmodernism, complexity and neuroscience*. Hove/New York: Routledge. ISBN 978 0 88163 497 6, 299 pp., £ 22,99

.....
 MARK KINET

Zoals bekend zocht Freud impliciet of expliciet aansluiting bij de wetenschap en filosofie van zijn tijd. In *Contemporary psychoanalytic foundations* probeert Mark Leffert op zijn beurt de mogelijke invloed van heden-